DOI: [10.32702/2307-2156-2020.11.35](https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.11.35)

УДК 399.544

*Д. С. Насипайко,
к. е. н., доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
Центральноукраїнського національного технічного університету,
Кропивницький, Україна
ORCID ID: 0000-0001-8374-0917*

*В. В. Подплетній,
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування,
Центральноукраїнського національного технічного університету,
Кропивницький, Україна
ORCID ID: 0000-0001-5746-3370*

ОСНОВНІ РИЗИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

*D. S. Nasyaiko
Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences),
Associate Professor of the Department of International Economic Relations,
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine
V. V. Podpletniy
Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences),
Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine*

THE MAIN RISKS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY OF ENTERPRISES IN THE CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF GLOBALIZATION PROCESSES

Проведено дослідження основних ризиків зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах розвитку глобалізаційних процесів. Визначено, що зовнішня торгівля серед інших видів бізнесу має найвищий рівень ризику, оскільки, крім ризиків всередині країни, на діяльність економічних агентів впливають ризики «іноземного походження». Доведено, що зовнішньоекономічна діяльність сама по собі має підвищений рівень ризику, оскільки в ній беруть участь підрядники з різних країн з різними культурними і національними особливостями, що ускладнює перевірку ділових намірів покупців і продавців щодо конкретної угоди. Встановлено, що страхування являє собою найпоширеніший метод зниження ризиків. Страхування - це система економічних відносин, тобто формування спеціального грошового фонду компаній, організацій і громадськості на випадок шкоди, заподіяної стихійними лихами та іншими несприятливими випадковими подіями.

The development of market relations, accompanied by an increase in the openness of the country's economy, the emergence of a powerful non-state sector, and the commodity content of domestic markets, inevitably leads to the activation of foreign economic relations between

domestic business entities. and foreign partners. Foreign economic activity in its evolutionary development has gone through several stages, which, using the terminology of economic science, can be characterized as: protectionism, liberalization, transnationalization and integration. The study of the main risks of foreign economic activity of enterprises in the context of the development of globalization processes has been carried out. It has been determined that foreign trade among other types of business has a high level of risk, since, in addition to risks within the country, the activities of economic agents are affected by risks of "foreign origin". It has been proven that foreign economic activity in itself is an increased level of risk, since it involves contractors from different countries with different cultural and national characteristics, which makes it difficult to verify the business intentions of buyers and sellers for a particular transaction. It has been found that insurance is the most common risk mitigation method. Insurance is a system of economic relations, that is, the formation of a special monetary fund for companies, organizations and the public in the event of damage caused by natural disasters and other unfavorable random events. The peculiarity of the risky nature in business is that, in addition to the risk of loss, it also provides the risk of winning. Entrepreneurship itself is a two-way issue in terms of risk: you take risks and either win or lose. To be able to turn risk positively, you need to have and develop not one solution, but a series of alternatives. In this case, the probability of an optimal solution is much higher, and the possibility of avoiding or minimizing risks is more real. For a specialist in foreign economic activity, perhaps the most important skill is the ability to identify and analyze risks.

Ключові слова: *ризики; зовнішньоекономічна діяльність; підприємства; міжнародна торгівля; вплив ризиків.*

Keywords: *risks; foreign economic activity; enterprises; international trade; the impact of risks.*

Постановка проблеми. Розвиток ринкових відносин, що супроводжується підвищенням відкритості економіки країни, появою потужного недержавного сектора, товарній наповненістю внутрішніх ринків, неминуче веде до активізації зовнішньоекономічних зв'язків між вітчизняними суб'єктами господарювання і зарубіжними партнерами. Зовнішньоекономічна діяльність в своєму еволюційному розвитку пройшла кілька етапів, які, використовуючи термінологію економічної науки, можна охарактеризувати як: протекціонізм, лібералізація, транснаціоналізація та інтеграція. Протекціоністська політика властива ранньому етапу розвитку зовнішньоекономічних зв'язків. Наприклад, з середини 1990-х років Україна перейшла до політики поступової лібералізації зовнішньоекономічних зв'язків, яка виразилася в зниженні імпортного мита, скасуванні експортного мита на більшість товарних позицій і законодавчого захисту іноземних інвестицій. З кінця 1990-х років транснаціональний капітал активно проникає в Україну. Найбільші транснаціональні інвестиції були вкладені в харчову промисловість і торгівлю. Подібна тенденція з'явилася на початку 90-х років в країнах Центральної та Східної Європи.

Аналіз основних досліджень і публікацій. В умовах сьогодення зовнішньоекономічна діяльність відіграє ключову роль при прийнятті тих чи інших управлінських рішень в діяльності підприємств. Дослідженням даної проблематики, займалися наступні вчені: А. Дем'яненко, Т. Миролюбова, А. Лозенко, О. Гаркуша, А. Яковлев, В. Кравченко, О. Чувпило, В. Новицький, С. Казанцев, Е. Янковський та інші.

Відаючи належне науковому здобутку провідних вчених, ми зазначимо, що сьогодні досі залишається не повністю розкритим питання визначення основних ризиків зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах розвитку глобалізаційних процесів.

Постановка завдання. Мета дослідження – визначити основні ризики зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах розвитку глобалізаційних процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зовнішня торгівля серед інших видів бізнесу має найвищий рівень ризику, оскільки, крім ризиків всередині країни, на діяльність економічних агентів впливають ризики «іноземного походження». Процес ідентифікації, прогнозування і мінімізації ускладнюється різними правовими стандартами торговельної практики інших країн, а також можливістю впливати на них або мати певний рівень правового захисту.

Ризик - це ймовірність виникнення небезпечної ситуації або декількох ситуацій, які можуть призвести до фінансових, майнових і комерційним втрат [1].

Особливість ризикового характеру в бізнесі полягає в тому, що він, крім ризику програшу, забезпечує ще й ризик виграшу. Само по собі підприємництво - це двостороннє питання з точки зору ризику: ви ризикуєте і або виграєте, або програєте. Щоб мати можливість звернути ризик в позитивне русло, вам

необхідно мати і розробляти не одне рішення, а серію альтернатив. У цьому випадку ймовірність оптимального рішення набагато вище, а можливість уникнути або мінімізувати ризики більш реальна. Для фахівця зовнішньоекономічної діяльності, мабуть, найважливішим навиком є вміння виявляти і аналізувати ризики.

Перш за все, ми повинні вміти класифікувати їх, визначати рівень небезпеки і виявляти взаємозв'язок і взаємозалежність між різними видами ризику, а також визначати природу негативних результатів в разі їх виникнення. Важливим фактором є ступінь «чистоти» ризику. Досить поширені спекуляції зі страхуванням ризиків. Недобросовісні роботодавці страхують заздалегідь обумовлений ризик збитків різного характеру, тим самим порушуючи принцип страхування - тільки ймовірність, а не конкретний факт страхового випадку, і отримують від цього істотний прибуток. Завдання будь-якої страхової компанії - перевірити і виявити такий вид бізнесу і відмовити в їх обслуговуванні. Поширеною практикою є об'єднання зусиль страхових компаній в цій сфері з фірмами, які збирають інформацію про компанію, аналізуючи її ділову репутацію на певному ринку [2-4].

Природа походження ризику дуже різноманітна і включає близько 200 видів, таких як політичні, транспортні, кредитні і валютні, технологічні, організаційні, технічні, інформаційні, природне походження, звичаї і т. д. (рис. 1).

Рис. 1. Основні види ризиків зовнішньоекономічної діяльності підприємств в умовах розвитку глобалізаційних процесів

Політичні ризики класифікуються як макроекономічні, оскільки вони впливають на ділову активність. Політичні ризики можуть бути наступними: політичні заворушення в країні, порушення громадського порядку, війна, заборона (ембарго) на ввезення товарів на територію країни в зв'язку з погіршенням або повним припиненням політичних і економічних відносин між державою і державою-експортером чи імпортером. Зазвичай політичний ризик досить легко передбачити. Але якщо мінімізувати ризик з прямим впливом на його характер неможливо, компанії повинні змінити напрямок зовнішньої торгівлі і тим самим уникнути ризикованих ситуацій. Цей тип ризиків зазвичай виникає в політично нестабільних країнах і регіонах, таких як Африка, Латинська Америка, Близький Схід, де тривають військові спалахи політичної та етнічної основи, ризик експропріації власності іноземних компаній, нездатність здійснювати контроль над обов'язками контрагента і багато іншого [5-6]. Несприятливі політичні відносини між країнами можуть виникати через зміни у зовнішньополітичному і економічному розвитку країни, що суперечить принципам зовнішньої політики країни-партнера.

Транспортні ризики виникають при прямій доставці товару від продавця до покупця. Вони можуть відбутися в аварійних ситуаціях, в результаті яких товари будуть повністю знищено або пошкоджено, крадіжки під час транспортування, негативний вплив природних факторів і т. д.

Валютні та кредитні ризики включають ризики, пов'язані з знеціненням певних валют, коливаннями обмінних курсів, інфляцією, в результаті чого виникає збиток або прибуток від різниці між валютою ціни і

валютою платежу транзакції. Ці ризики взаємопов'язані і можуть виникати на основі політичних ризиків, які призводять до економічної нестабільності в країні або погіршення стану конкретного регіону.

Технічні ризики безпосередньо пов'язані з науково-технічною діяльністю людини і негативними наслідками цієї діяльності. Це можуть бути вибухи на заводах, руйнування гідроелектростанцій, хімічне та радіологічне зараження, пов'язане з недбалим ставленням до небезпечного виробництва.

Організаційні та технічні ризики можуть виникнути в разі неякісного логістичного процесу - прорахунок бажаних термінів доставки, погана організація навантаження і розвантаження, забезпечення необхідного транспорту, надання необхідної упаковки для обслуговування продукту і багато іншого.

Ризики природного походження (землетруси, зсуви, повені, цунамі) передбачити найскладніше. Ми можемо мінімізувати їх за рахунок страхування товарів і транспортних засобів. При доставці товарів до митниці можуть бути деякі ризики, які згруповані в митні ризики. Ці ризики тісно пов'язані з інформаційними ризиками, оскільки основна проблема з товарами, що перетинають кордон, - це незнання або погане знання правил митного контролю, заповнення документації та ідентифікації товарів. В Україні ці види ризиків справедливо розподілені і реальні, так як часті зміни законодавства та великий відсоток невідповідностей між ними, що призводить до непорозуміння і серйозних фінансових втрат.

Страхування - найпоширеніший метод зниження ризиків. Страхування - це система економічних відносин, тобто формування спеціального грошового фонду компаній, організацій і громадськості на випадок шкоди, заподіяної стихійними лихами та іншими несприятливими випадковими подіями. У страхуванні обов'язковою умовою є наявність двох сторін: страхової компанії і юридичних або фізичних осіб (які оплачують свої підписки страхової компанії).

Страхування зовнішньоторговельних ризиків - це комплекс різних видів страхування, що забезпечує інтереси вітчизняних і зарубіжних учасників різних форм міжнародного співробітництва.

Страхування зовнішньоторговельних ризиків включає страхування експорту та імпорту товарів, транспортних засобів (кораблів, літаків, транспортних засобів), страхування будівельних ризиків, експортних кредитів, міжнародних торгово-промислових та інших виставок, створених спільно з іноземними фірмами, і так далі. Такі страхові операції проводяться в конвертованій і національній валюті. Страхування в більшості випадків є добровільним. Залежно від змісту відповідних договорів, витрати по страхуванню може нести будь-яка зі сторін. При проведенні платіжних операцій в зарубіжних країнах, ризики можна розділити на кредитні, фінансові і валютні.

Страхування фінансових ризиків охоплює всі види страхового покриття ризиків, які виникають в будь-якій сфері фінансових відносин або безпосередньо призводять до фінансових збитків. Серед більш ніж 10 ризиків, пов'язаних з фінансовою групою, найбільшу небезпеку становить ризик втрати прибутку.

Валютний ризик - ризик, пов'язаний зі зміною реальної вартості платежів в іноземній валюті із-за коливань обмінного курсу. Іншими словами, валютний ризик - це ризик, який виникає при експортно-імпортних операціях і продажу товарів в кредит через зміни курсу іноземної валюти по відношенню до національної або падіння купівельної спроможності через підвищення експортних і імпортних цін (погіршення умов trade) в період між підписанням торгового договору та оплатою за нього.

Валютний ризик пов'язаний зі зміною реальної вартості фінансового зобов'язання за певний період часу. Валютні ризики підрозділяються на ризики курсів, які пов'язані зі збитками через коливання валютних курсів і інфляційні ризики, викликані знеціненням валюти через інфляцію.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, зовнішньоекономічна діяльність сама по собі має підвищений рівень ризику, оскільки в ній беруть участь підрядники з різних країн з різними культурними і національними особливостями, що ускладнює перевірку ділових намірів покупців і продавців щодо конкретної угоди. Щоб мінімізувати певні ризики, в першу чергу, необхідно вивчити всі фактори впливу на зовнішнє середовище, проаналізувати можливі «збої» роботи всередині фірми або компанії, і знайти кращий спосіб мінімізувати потенційні ризики.

Список використаних джерел.

1. Holton Glyn A. Defining Risk. Financial Analysts Journal. 2004. № 60 (6). P. 19-25.
2. Davenport, Edgar W. and L. Michelle Bradley. 2000. Enterprise Risk Management: A Consultative Perspective. Casualty Actuarial Society Discussion Paper Program p. 23-42 Deloach .
3. Bates, R. 2017. The Development Dilemma: Security, Prosperity, and a Return to History. Princeton University Press, 200.
4. Korauš, A., Dobrovič, J., Polák, J., Kelemen, P. 2019. Security position and detection of unusual business operations from science and research perspective. Entrepreneur.
5. Porter M., International competition. Country Competitive Advantages, Moscow: Alpina Publisher. 2016.
6. O.A. Gorb, I.A. Yasnolob, and N.Y. Protsiuk, «Organizational economic mechanism of management of food industry enterprises competitiveness», Annals of Agrarian Science, vol. 14, no. 3, pp. 191- 195, 2016.

References.

1. Holton Glyn A. (2004) "Defining Risk". *Financial Analysts Journal*. Vol. 60 (6), pp. 19-25.
2. Davenport, Edgar W. and L. Michelle Bradley. (2000). Enterprise Risk Management: A Consultative Perspective. Casualty Actuarial Society Discussion Paper Program p. 23-42 Deloach .
3. Bates, R. (2017). The Development Dilemma: Security, Prosperity, and a Return to History. Princeton University Press, 200.
4. Korauš, A., Dobrovič, J., Polák, J., Kelemen, P. (2019). Security position and detection of unusual business operations from science and research perspective. Entrepreneur.
5. Porter M. (2016) International competition. Country Competitive Advantages, Moscow: Alpina Publisher.
6. O.A. Gorb, I.A. Yasnolob, and N.Y. Protsiuk (2016) «Organizational economic mechanism of management of food industry enterprises competitiveness», Annals of Agrarian Science.

Стаття надійшла до редакції 20.11.2020 р.